

**İşsizliğin Psikolojik Sonuçları ve İşsizlik Süresi İlişkisi: Çanakkale’de
Yükseköğrenim Mezunu İşsizler Üzerinde Bir Araştırma**

*The Relationship Between Psychological Effects of Unemployment and
Unemployment Duration: A Research Study Over Unemployed Graduate
Students in the Province of Çanakkale*

Dr. Öğr. Üyesi Ebru KANYILMAZ POLAT

*Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Biga Uygulamalı Bilimler Fakültesi
Uluslararası Ticaret ve Lojistik Bölümü
Çanakkale Onsekiz Mart University University Biga Faculty of Applied Sciences
Department of International Trade and Logistics
ekanyilmaz@comu.edu.tr*

Prof. Dr. Bünyamin BACAK

*Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü
Çanakkale Onsekiz Mart University Biga Faculty of Economics and Administrative Sciences
Department of Labor Economics and Industrial Relations
bunyaminbacak@comu.edu.tr*

Temmuz 2018, Cilt 9, Sayı 2, Sayfa: 24-47
July 2018, Volume 9, Number 2, Page: 24-47

P-ISSN: 2146-0000
E-ISSN: 2146-7854

İMTİYAZ SAHİBİ / OWNER OF THE JOURNAL

Abdurrahim ŞENOCAK
(ÇASGEM Adına / On Behalf of the ÇASGEM)

EDİTÖR / EDITOR IN CHIEF

Dr. Elif ÇELİK

EDİTÖR YARDIMCISI/ASSOCIATE EDITOR

Berna YAZAR ASLAN

TARANDIĞIMIZ İNDEKSLER / INDEXES

ECONLI T - USA
CABELL'S DIRECTORIES - USA
ASOS İNDEKS - TR
INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL - PL
KWS NET LABOUR JOURNALS INDEX - USA

YAYIN TÜRÜ / TYPE of PUBLICATION

PERIODICAL - ULUSLARARASI SÜRELİ YAYIN
YAYIN ARALIĞI / FREQUENCY of PUBLICATION
6 AYLIK - TWICE A YEAR
DİLİ / LANGUAGE
TÜRKÇE ve İNGİLİZCE - *TURKISH and ENGLISH*

PRINT ISSN

2146 - 0000

E - ISSN

2146 - 7854

YAYIN KURULU / EDITORIAL BOARD

Prof. Dr. Mustafa Necmi İLHAN – Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Özlem ÇAKIR – Dokuz Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet Merve ÖZAYDIN- Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Nergis DAMA – Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Dr. Elif ÇELİK – ÇASGEM

ULUSLARARASI DANIŞMA KURULU / INTERNATIONAL ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Yener ALTUNBAŞ *Bangor University - UK*
Prof. Dr. Mehmet DEMİRBAĞ *University of Sheffield – UK*
Prof. Dr. Shahrokh Waleck DALPOUR *University of Maine – USA*
Prof. Dr. Tayo FASOYIN *Cornell University - USA*
Prof. Dr. Paul Leonard GALLINA *Université Bishop's University – CA*
Prof. Dr. Douglas L. KRUSE *Rutgers, The State University of New Jersey - USA*
Prof. Dr. Özyay MEHMET *University of Carleton - CA*
Prof. Dr. Theo NICHOLS *University of Cardiff - UK*
Prof. Dr. Mustafa ÖZBİLGİN *Brunel University - UK*
Prof. Dr. Yıldırım YILDIRIM *Syracuse University - USA*
Doç. Dr. Kevin FARNSWORTH *University of Sheffield - UK*
Doç. Dr. Alper KARA *University of Hull - UK*
Dr. Sürhan ÇAM *University of Cardiff - UK*

ULUSAL DANIŞMA KURULU / NATIONAL ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Ahmet Cevat ACAR *Türkiye Bilimler Akademisi*
Prof. Dr. Cihangir AKIN *Yalova Üniversitesi*
Prof. Dr. Yusuf ALPER *Uludağ Üniversitesi*
Prof. Dr. Onur Ender ASLAN
Prof. Dr. İbrahim AYDINLI YÖK
Prof. Dr. Mustafa AYKAÇ *Kırklareli Üniversitesi*
Prof. Dr. Mehmet BARCA *Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi*
Prof. Dr. Aydın BAŞBUĞ *İstanbul Gelişim Üniversitesi*
Prof. Dr. Eyüp BEDİR *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi*
Prof. Dr. Vedat BİLGİN *TBMM*
Prof. Dr. Özlem ÇAKIR *Dokuz Eylül Üniversitesi*
Prof. Dr. Erdal ÇELİK *Dokuz Eylül Üniversitesi*
Prof. Dr. Toker DERELİ *Işık Üniversitesi*
Prof. Dr. Gonca BAYRAKTAR *DURGUN Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi*
Prof. Dr. E. Murat ENGİN *Galatasaray Üniversitesi*
Prof. Dr. Bülent ERDEM *Cumhuriyet Üniversitesi*
Prof. Dr. Nihat ERDOĞMUŞ *İstanbul Şehir Üniversitesi*
Prof. Dr. Halis Yunus ERSÖZ *İstanbul Üniversitesi*
Prof. Dr. Seyfettin GÜRSEL *Bahçeşehir Üniversitesi*
Prof. Dr. Nükhet HOTAR *Dokuz Eylül Üniversitesi*
Prof. Dr. Erdal Tanas KARAGÖL *Yıldırım Beyazıt Üniversitesi*
Prof. Dr. Aşkın KESER *Uludağ Üniversitesi*
Prof. Dr. Muharrem KILIÇ *Yıldırım Beyazıt Üniversitesi*
Prof. Dr. Tamer KOÇEL *İstanbul Kültür Üniversitesi*
Prof. Dr. Metin KUTAL *Gedik Üniversitesi*
Prof. Dr. Adnan MAHİROĞULLARI *Cumhuriyet Üniversitesi*
Prof. Dr. Ahmet MAKAL *Ankara Üniversitesi*
Prof. Dr. Hamdi MOLLAMAHMUTOĞLU *Çankaya Üniversitesi*
Prof. Dr. Sedat MURAT *İstanbul Üniversitesi*
Prof. Dr. Süleyman ÖZDEMİR *Bandırma On Yedi Eylül Üniversitesi*
Prof. Dr. Ahmet SELAMOĞLU *Kocaeli Üniversitesi*
Prof. Dr. Haluk Hadi SÜMER *Selçuk Üniversitesi*
Prof. Dr. Dilaver TENGİLİMOĞLU *Atılım Üniversitesi*

Prof. Dr. İnsan TUNALI Koç Üniversitesi
Prof. Dr. Fatih UŞAN Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Prof. Dr. Cavide Bedia UYARGİL İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Recep VARÇIN Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Erineç YELDAN İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi
Prof. Dr. Engin YILDIRIM Anayasa Mahkemesi
Prof. Dr. Yücel UYANIK Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Erineç YAZICI Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Dr. Öğretim Üyesi Gökçe OK İçişleri Bakanlığı

**Dergide yayınlanan yazılardaki görüşler ve bu konudaki sorumluluk yazar(lar)ına aittir.
Yayınlanan eserlerde yer alan tüm içerik kaynak gösterilmeden kullanılamaz.**

*All the opinions written in articles are under responsibilities of the authors.
The published contents in the articles cannot be used without being cited.*

İşsizliğin Psikolojik Sonuçları ve İşsizlik Süresi İlişkisi: Çanakkale’de Yükseköğrenim Mezunu İşsizler Üzerinde Bir Araştırma¹

The Relationship Between Psychological Effects of Unemployment and Unemployment Duration: A Research Study Over Unemployed Graduate Students in the Province of Çanakkale

Ebru KANYILMAZ POLAT²

Bünyamin BACAK³

Öz

İşsizlik olgusu, bireyleri ücret gelirinden yoksun bırakması nedeniyle öncelikle ve çoğunlukla ekonomik boyutu ile ele alınan bir kavramdır. Ancak işsizliğin ekonomik boyutu yanında psikolojik anlamda da bireyler üzerinde ciddi etkileri olduğu bilinmektedir. Özellikle işsizlik sürecinin uzaması, işsizliğin neden olduğu psikolojik sorunları arttırabilmekte, bireylerin iş bulma ümidini kırarak bireyleri işgücü piyasalarından uzaklaştırabilmektedir. Bu çalışmada Çanakkale ilinde yükseköğrenim mezunu işsiz bireylerin psikolojik durumu ve işsizlik süresi arasındaki ilişki araştırılmıştır. Genel Sağlık Anketi ile 315 yükseköğrenim mezunu işsizden toplanan veriler, Çanakkale ilinde yükseköğrenim mezunu işsizlerin yarısından fazlasının yüksek depresyon riskinde olduğunu göstermiştir. İşsizlik süresi ile depresyon riski arasında bir ilişkinin varlığı tespit edilmiştir. İşsizlik süresi boyunca depresyon riski puanları Evre Teorisine benzer şekilde dalgalanmalı bir seyir izlemiştir.

Anahtar Sözcükler: İşsizlik, İşsizlik Psikolojisi, Yükseköğrenim, Çanakkale.

Abstract

Unemployment is one of the most important socio-economic problems in the agenda of many developed and developing countries since it deters people obtaining their income. However, it is known that unemployment have significant psychological effects as well. Particularly, longer unemployment periods increase the psychological problems that people face. It causes individuals fell less confident about finding a job and lead them out of employment markets. This study investigates the relationship between psychological results of unemployment and unemployment duration in the case of unemployed graduate students in Çanakkale Province. Data obtained from 315 unemployed graduates from higher education by general health survey. The results of the study put forward that half of the unemployed graduate students in Çanakkale have high risk of depression. A relationship between the duration of unemployment and psychological effects of unemployment has been identified. Depression risk scores of the participants demonstrated fluctuant trend similar to stage theory.

Keywords: Unemployment, Unemployment Psychology, Higher Education, Çanakkale.

¹ Bu çalışma “Yükseköğrenim Mezunlarında İşsizliğin Psikolojik Sonuçları ve İş Arama Davranışlarına Etkisi: Çanakkale İli Örneği” başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

² Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve Lojistik Bölümü, ekanyilmaz@comu.edu.tr.

³ Prof. Dr. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri, bunyaminbacak@comu.edu.tr.

GİRİŞ

İşsizlik kavramı, 19. yy.'ın sonuna kadar bireylerin kendi kusurları ve tembelliği nedeni ile ortaya çıkan bir kavram olarak ele alınmıştır. Bu dönemlerde “işsiz” denildiğinde boş gezen ya da yeteneksizliğinden dolayı iş bulamayan insan tipi akla gelmiştir (Ekin, 1971: 10; Zaim, 1997: 169). Günümüzde ise işsizlik çok boyutlu sosyo-ekonomik bir sorun olarak ele alınmaktadır. Hatta çalışma isteği ve yeteneğinde olan herkese bir iş sağlanması sosyal devletin vatandaşlarına sağlamakla yükümlü olduğu temel haklardan biri olarak görülmektedir (Savcı, 2009: 382- 383).

İşsizlik kavramının sözlük anlamı; “işsiz kalma, iş bulamama durumudur” (TDK). İktisadi bir terim olarak ise; “çalışma çağı ve gücünde olan kişilerin iş aramalarına rağmen bulamamaları durumu” olarak ifade edilmektedir (Seyidoğlu, 1992: 416; Aypek vd, 2009: 339). Dar anlamda işgücü ile istihdam miktarı arasındaki fark işsizlik olarak ifade edilirken (Ekin, 2003: 2; Biçerli, 2011: 426), geniş anlamda üretim faktörlerinin bütünüünün tam istihdam edilememesi işsizlik olarak kabul edilmektedir (Özgüven, 1997: 401). Uluslararası anlamda benimsenen tanımların başında Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tanımı gelmektedir. Avrupa Birliği ve Türkiye'nin de benimsediği tanıma göre “iş olmayan, halen çalışmaya hazır olan ve iş arayan kişiler” “işsiz” olarak tanımlanmıştır (Rosas ve Rossignotti, 2010: 29, laborsta.ilo.org; ilo.org/public). TÜİK'in yaptığı ve Türkiye'de geçerli olan tanıma göre; “referans dönemi içinde istihdam halinde olmayan¹ kişilerden; son 4 hafta içinde iş arama kanallarından en az birini kullanmış ve 2 hafta içinde işbaşı yapabilecek durumda olan 15 ve daha yukarı yaştaki fertler” işsiz nüfusa dahil edilmektedir (TÜİK).

Yapılan tanımlamalar işsizliğin ölçülebilmesi ve ekonomik sonuçlarının belirlenebilmesi açısından önem taşımaktadır. İşsizliğin hem birey hem de ülkeler açısından en önemli ekonomik problemlerin başında geldiği bir gerçektir. Ancak ekonomik etki ve sonuçları yanında işsizliğin psiko-sosyal boyutu da önemle üzerinde durulması gereken konulardan biridir. Sosyal bir varlık olan insan için iş, ekonomik bir gelir sağlama yanında yaşamı düzenli ve anlamlı kılan bir değer ve beklentidir (Elliot, 1997: 479). İşsiz kalmak bireylerin zamanlarının önemli bir bölümünü geçirdikleri sosyal ortamdan kopmaları, aidiyet duygularını yitirmeleri ve zihinsel ve fiziksel anlamda boşluk içerisine düşmelerine neden olmaktadır. Beveridge, işsizliğin en kötü tarafının sebep olduğu kin ve nefret ortamı olduğu ve psikolojik sonuçlarının yoksulluğa göre daha yıkıcı olduğunu belirtmektedir (Beveridge, 1944: 6).

Etraflıca ele alındığında işsizliğin psikolojik boyutu, işsizlik süresinden yeniden istihdam edilebilirliğe kadar kapsamlı etkileri olan ve dolaylı olarak ekonomik sonuçlara da etki eden önemli bir konudur. İşsizlik sürecinin uzaması bireylerin ümitlerini kırmakta, iş arama motivasyonunu düşürerek yeniden istihdam edilebilirlik önünde ciddi bir engel oluşturmaktadır. Uzun süre iş arayan bireylerin iş arama davranışını bırakarak “gücenmiş işçi” etkisi ile işgücüne dahil olmayan nüfusa katıldıkları bilinmektedir. Bu nedenle işsizliğin psikolojik sonuçlarının belirlenmesi ve işsizlik süresi ile ilişkisinin tespit edilmesi bireylerin yeniden istihdamında önemli rol oynamaktadır.

Diğer yandan Türkiye'de işsizlik oranlarının yükseköğretim mezunları arasında yüksek olması önemle üzerinde durulması gereken diğer bir konudur. OECD'nin “Bir Bakışta Eğitim 2017: Eğitim durumuna göre işgücü verileri incelendiğinde ise en yüksek işsizlik

¹ Kâr karşılığı, yevmiyeli, ücretli ya da ücretsiz olarak hiç bir işte çalışmamış ve böyle bir iş ile bağlantısı da olmayan kişiler.

oranının % 13,9 oranı ile yükseköğrenim mezunları arasında olduğu görülmektedir (TÜİKc). OECD Göstergeleri” raporunda 2016 yılında Türkiye’de 25-64 yaş arası yükseköğrenim mezunu bireylerin dörtte birinin işsiz olduğuna dikkat çekilmektedir. Aynı raporda Türkiye’de 2000 yılında beri yükseköğrenim mezunları için işgücü piyasası ve istihdam olanaklarının % 9 azaldığı belirtilmektedir (OECD, 2017: 5-6). TÜİK, il bazında öğrenim durumuna göre işsizlik rakamlarını yayınlamamakla birlikte, Çanakkale Türkiye’de en yüksek eğitim düzeyi olan iller sıralamasında 8. sırada yer alması dolayısıyla işgücü piyasalarında yükseköğrenimler için düşen olanaklardan etkilenmesi en muhtemel iller arasında yer aldığı söylenebilir. İş-Kur tarafından yapılan İşgücü Piyasası Analizinde ilde en çok ihtiyaç duyulan açık işlerin beden işçisi, temizlik görevlisi ve garson olması yükseköğrenim mezunlarına uygun açık işlerin yetersizliğini gözler önüne sermektedir (İş-Kur, 2016, 7).

Bu çalışmada Çanakkale ilinde işsiz bireylerin psikolojik sağlıkları Genel Sağlık Anketi (GSA) ile ölçülmeye çalışılmıştır. GSA ile elde edilen sonuçların işsizlik süresi ile ilişkisi ortaya konmaktadır. Çalışmada öncelikle işsizliğin psikolojik sonuçlarını açıklamaya yönelik teorilere ve bu konuda yapılmış çalışmalara yer verilmektedir. İşsizliğin psikolojik sonuçları ve işsizlik süresi arasındaki ilişki ele alındıktan sonra Çanakkale ilinde yapılmış olan uygulama ile bu ilişki test edilmeye çalışılmıştır.

İşsizliğin Psikolojik Sonuçlarını Açıklamaya Yönelik Başlıca Teoriler

İşsizliğin psikolojik sonuçlarını açıklamaya yönelik yapılan çalışmalar 1930’lu yıllara dayanmaktadır. Konuyla ilgili ortaya atılan çeşitli teorilerde işsizliğin nedenleri, sonuçları ve işsizlik sorununun çözümüne yönelik değerlendirmeler yapılmaktadır. Diğer yandan işsizliğin akıl ve ruh sağlığı üzerindeki etkilerinin analizi konusunda önemli katkılar sağlanmaktadır. Konuyla ilgili ilk ortaya atılmış teorilerden biri Evre Teorisidir. İşsizliğin psikolojik sonuçlarını ele alan diğer teoriler Jahoda’nın Yoksunluk Teorisi, Sınırlandırılmış Aracılık Teorisi ve Warr’ın Vitamin Modelidir.

Evre Teorisi

Evre Teorisi, Eisenberg ve Lazarsfeld tarafından 1938 yılında yaptıkları çalışma ile ortaya atılmıştır. Çalışmada 2. Dünya Savaşı öncesinde işsizliğin psikolojik sonuçlarını özetlenmiştir. Yazarlar, işsizlik süresinin işsizliğin psikolojik sonuçları üzerinde önemli bir belirleyici olduğunu belirtmişlerdir. Konuyla ilgili incelenen çalışmalarda işsizliğin sonuçlarının; şok, kötümserlik ve kaderci olmak üzere üç evrede meydana geldiği belirtilmiştir (Eisenberg ve Lazarsfeld, 1938: 377-378).

Teoriye göre, işsizliğin ilk psikolojik evresi “şok” evresidir. İşsizliğin geçici bir durum olduğunu düşünen ve kısa sürede yeni bir iş bulacağına inanan birey şok evresinde iyimser bir ruh hali içerisinde. Şok evresi içinde işe yerleşemeyen bireyler işsizlik sorunuyla yüzleşmenin yaşandığı “kötümserlik” evresine geçmektedirler. İş arama çabalarının olumsuz sonuçlanmasıyla ümitler giderek tükenmekte ve iş bulunamayacağına dair kötümser bir ruh hali yaşanmaktadır. Endişe ve stres duygusunun en yüksek düzeyde yaşandığı kötümserlik evresinde bireyler kendilerini yeteneksiz ve işe yaramaz hissederek, iş bulamamaları konusunda kendilerini suçlamaktadırlar. İşsizlik sonrası psikolojik tahribatın da en yüksek olduğu evre kötümserlik evresi olarak belirtilmektedir (Eisenberg ve Lazarsfeld, 1938: 378).

Tüm çabalarına rağmen iş bulamayan bireyler için son evre olan “kaderci evre” başlamaktadır. Bu evrede yaşamları üzerindeki kontrolü kaybettiklerine inanmaya

başlayan bireyler kendi çabaları ile işsizlik durumundan kurtulacaklarına yönelik ümitlerini yitirmektedirler. Yaşamlarının kader ve çevre gibi güçlerin etkisinde şekillendiğine inanmaya başlayan bireyler, “öğrenilmiş çaresizlik” duygusunun da gelişimi ile iş arama davranışı terk etmektedirler (Darity ve Goldsmith 1996: 123-124). İşsizliğin bir kader olarak algılanmasıyla birey işsizlik sürecini sıradan ve normal bir olgu olarak anlamlandırmaya başlamaktadır. Bireyler bu evrede duyarsızlaşarak, iş aramadığı gibi işsizliğin yarattığı olumsuz ruh halinden de kurtulmaktadır (Butchart 1997: 10).

İşsizliğin psikolojik sonuçlarını inceleyen bazı çalışmalar, Evre teorisi ile uyumlu sonuçlar elde etmiştir (Trust 1938 144; Butchart 1997: 10; Hepworth 1980: 143; Warr ve Jackson 1987: 1219). Diğer yandan teorideki uygun evrelerin yaşanmadığı sonuçlar elde eden çalışmalar da mevcuttur (Swinburne 1981: 47; Stokes ve Cochrane 1984: 309-318).

Jahoda'nın Yoksunluk Teorisi

İşsizliğin psikolojik sonuçlarını açıklayan teorilerden bir diğeri de 1979 yılında Jahoda tarafından ortaya atılmıştır. Jahoda, bir iş sahibi olmanın “gelir elde etmek” gibi görünen fonksiyonları yanında “statü ve kimlik kazandırması, zamanı yapılandırması, sosyal iletişim ve düzenli aktivite sağlaması” gibi görünmeyen fonksiyonları olduğundan bahsetmektedir. Görünmeyen fonksiyonlar işin psiko-sosyal tarafını ifade etmektedir (Jahoda 1981: 188-189).

Yazara göre çalışmanın önemi ekonomik getirisinden öte görünmeyen fonksiyonlarından gelmektedir. Özellikle sanayi toplumlarında görünmeyen fonksiyonların bireyi para kazanmaktan daha çok motive ettiğini savunan Jahoda'ya göre işsizlik sürecinde bireyler ekonomik zorluk yaşamasalar bile psikolojik sıkıntı yaşamaktadırlar. İşsizlik sürecinde bireylerin psikolojik olarak olumsuz etkilenmesinin temel nedeni yazara göre ücret yoksunluğu değil, işin görünmeyen fonksiyonlarının yoksunluğudur (Hoare 2007: 8; Hoare ve Machin 2009: 4). Bireyler işsiz kalarak yaşamlarını düzenleyen, onlara bir kimlik ve özsaygı sağlayan sosyal kurumlardan dışlanmaktansa kötü ve memnun olmadıkları bir işte çalışmayı tercih etmektedirler (Jahoda 1982: 62).

Sınırlandırılmış Aracılık Teorisi

Jahoda'nın teorisi, işin ekonomik boyutunu göz ardı ettiği gerekçesi ile Fryer tarafından eleştirilmiştir. Fryer, işsizliğin sonuçlarını açıklarken, işin “ekonomik” fonksiyonunu yeniden ön plana çıkararak “Sınırlandırılmış Aracılık Teorisini” önermiştir. Fryer, Jahoda'nın belirttiği gizli fonksiyonların önemli olduğunu kabul etmekle birlikte işsizliğin psikolojik sonuçlarını açıklamakta yetersiz olduğunu savunmaktadır. Bireylerin kendi yaşamlarını organize ve kontrol etme gücüne sahip “saklı sosyal araçlar” olduğunu belirten teoriye göre, “gelir elde etmek”, yaşamı organize ve kontrol etmenin en önemli koşuludur. Maddi yoksunluk, bireyleri kendi yaşamlarını organize etme gücünden mahrum bırakan bir durumdur (Fryer 1998: 12).

Düzenli bir gelir sahibi olmak bireylere yaşamlarını ve boş zaman etkinliklerini planlama, emekliliklerinde de istedikleri niteliklere sahip bir yaşama kavuşabilmeleri için tasarruf ve plan yapma fırsatı sunmaktadır. Bu nedenle Fryer'a göre işsizliğin temel olumsuz sonucu Jahoda'nın belirttiği gibi gizli fonksiyonların yoksunluğundan değil, “gelir kaybı” gibi açık fonksiyonunun kaybından kaynaklanmaktadır (Fryer 1997: 339; Fryer 1992: 111-112).

Warr'ın Vitamin Modeli

İşsizliğin psikolojik sonuçlarını açıklayan teorilerden biri de Vitamin modelidir. Warr'a göre bireyin akıl sağlığı, dokuz çevresel değişkenin etkisi altındadır. Yazar bu değişkenlerin akıl sağlığına olan etkisini, vitaminlerin fiziksel sağlığa olan etkisine benzetmiştir. Gereğinden daha az ya da fazla alınan vitaminlerin fiziksel sağlığı bozmasına benzer bir biçimde, az ya da fazla maruz kalınan çevresel faktörlerin de ruh sağlığını olumsuz etkilediği belirtilmektedir (Warr 1984: 414; Winefield 1993: 95-96). Yazarın bahsettiği dokuz çevresel değişken; fiziksel güvenlik, saygın sosyal konum, paraya ulaşılabilirlik, amaçlar belirleyebilme ve motivasyon, çeşitlilik ve yeni deneyimler edinme fırsatı, çevresel şeffaflık, yaşamı kontrol fırsatı, bireylerarası iletişim olanağı ile becerilerin kullanımı fırsatı olarak tanımlanmıştır. Yazar, işsizliğin bireyler üzerindeki olumsuz etkilerinin temel nedenini, adı geçen dokuz çevresel değişkenden işsizlik sürecinde yeteri kadar faydalanamaması olarak görmektedir (Mütevellioglu vd. 2010: 281).

İlgili teoriler, işsizliğin ekonomik yoksunluk yönü yanında psikolojik etkilerinin de incelenmesi açısından temel oluşturmuştur. Bu yıllardan itibaren yapılan çalışmalarda bireyden bireye ve toplumdaki topluma göre değişiklik göstermekle birlikte, işsizliğin psikolojik sonuçları ortaya konmaya başlamıştır.

İşsizlik ve Psikolojik Sağlık Arasındaki İlişki

İşsizliğin psikolojik etkilerini incelemek üzere yapılan ilk araştırmalardan biri 1930'lu yıllarda Viyana Üniversitesinde görevli bir grup psikolog tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırma, bölgedeki istihdamın önemli bir kaynağını sağlayan fabrikanın kapanması üzerine işsiz kalan bireyler üzerinde yapılmıştır. Çalışma sonucunda işsiz bireylerin psikolojik ve fiziksel sağlıklarında bozulma, ümit ve özsaygılarında azalma olduğu tespit edilmiştir. Diğer yandan işsiz bireyler yanında aile bireylerinin de işsizlik sürecinden olumsuz etkilendikleri, depresyon, umutsuzluk, tükenme gibi olumsuz psikolojik duygular içerisine girdikleri görülmüştür (Eisenberg ve Lazarsfeld 1938: 358). Sonraki yıllarda yapılan çalışmalarda da işsizliğin psikolojik sağlığı olumsuz etkilediği doğrulanmıştır (Jackson ve Warr 1984: 605; Schaufeli ve VanYperen 1992: 291; Fryer 1992: 105; Murphy ve Athanasou 1999: 89; Wanberg vd. 2001: 296- 297; Kumaş 2005: 315; McKee-Ryan vd. 2005: 54; Sersic vd. 2005: 221-222; Cooper vd. 2008: 941; Klangaard 2011: 39; Maddocks 2012: 74).

İşsizliğin psiko-sosyal sonuçları ile cinsiyet arasında da ilişki tespit edilmiştir. Örneğin yapılan bazı çalışmalarda erkek işsizlerin kadınlara göre işsizlik sürecinden daha kötü etkilendikleri görülmüştür (Schaufeli & VanYperen 1992: 292; Lakey vd. 2001: 28; Yılmaz vd. 2004: 172; Ford vd. 2010: 678; Klangaard 2011: 30; Zagozdzon vd. 2014: 4; Çizel vd. 2011: 36). Pek çok toplumda kadınlara yüklenen ev hanımlığı ve çocuk bakımı gibi geleneksel rollerin işsizlik sürecinde kadınlara alternatif roller sağlaması bu durumun başlıca nedenlerindedir (Schaufeli & VanYperen 1992: 292; Muller vd. 1996: 33; Yüksel 2003: 26; Çizel 2011: 36). Türkiye'de, Ankara (Yüksel 2003; Yüksel 2005) ve Antalya'da (Çizel vd. 2011) işsizliğin psikolojik boyutunu araştırmaya yönelik yapılan çalışmalarda da erkeklerin kadınlara oranla psikolojik olarak daha kötü etkilendikleri görülmüştür.

İşsizliğin bireyler üzerindeki psikolojik sonuçlarını belirleyen demografik faktörlerden bir diğeri yaştır. Karşılaştırmalı araştırmaların bazılarında işsizlik sürecinde psikolojik olarak en kötü etkilenenlerin orta yaş grubundakiler olduğu görülmüştür (Eisenberg &

Lazarsfeld, 1938: 375; Hepworth 1980: 141-143; Warr ve Jackson 1984: 82; Warr vd. 1988: 57; Paul 2005: 28; Sersic vd. 2005: 221; Kroll 2011: 49). Gençlerin çoğunlukla eğitim hayatından yeni çıkmış olmaları, aileleri ile yaşamaları, bakmakla yükümlü oldukları kimse olmaması ve nispeten fazla olan sosyal ortamları, işsizliğin yarattığı olumsuz duygularla daha kolay baş etmelerine yardımcı olmaktadır (Darity ve Goldsmith 1996: 128). Deneyimsiz olan ve kalifiye olmayan gençlerin çalışırken daha az gelir elde etmesi, işsizlik durumunda yaşanan gelir farkını azaltmaktadır. Diğer yandan ileri yaştaki bireyler işsiz kaldıklarında kendilerini “erken emekli” olarak nitelendirebilirken orta yaşlı bireyler önemli bir kimlik ve statü kaybı yaşamaktadır (Paul 2005: 28).

Yapılan çalışmalarda işsizliğin psikolojik etkileri konusunda belirleyici rolü olan faktörlerden bir diğeri de medeni haldir. Medeni halin işsizlik psikolojisi ile ilişkisi açısından iki farklı sonuç mevcuttur. Bazı çalışmalarda işsizlik sürecinin evli bireyleri daha olumsuz etkilediğini belirtilmektedir. Bakmakla yükümlü olunan kişilerin varlığında olumsuz etkiler artmaktadır (Broman vd. 1996: 89-90; Granth ve Barling 1996: 323- 324; Fielden ve Davidson 1999: 71; Mc Kee vd. 2005: 61; Kurt 2006: 367- 369). Özellikle aile reisinin işsiz kalması, aile içi ilişkileri ve aile fertlerinin sosyal yaşamlarını olumsuz etkilemektedir (Kumaş 2001: 123). Diğer yandan aile içi sosyal destek ve dayanışma ruhunun işsizlik sürecinde bireylere psikolojik bir destek yarattığını belirten çalışmalar da mevcuttur (Vinokur vd. 1995: 70- 71; Yüksel 2003: 32).

“Eğitim düzeyi”, işsizliğin psikolojik sonuçlarını etkileyen değişkenlerden bir diğeridir. Literatürde eğitim ve işsizliğin psikolojik sonuçları arasında farklı yönde ilişki tespit etmiş çalışmalar mevcuttur. Çalışmaların bazılarında işsizlik sonucunda yüksek eğitilmiş bireyler daha olumsuz bir psikolojik durum içerisinde iken (Clark ve Oswald 1994: 651; Schaufeli 1997: 286; Kurt 2006: 360-361), bazılarında düşük eğitimlilerin psikolojik halinin daha kötü olduğu görülmüştür (Schaufeli & VanYperen 1992: 292; Yılmaz vd. 2004: 177; Yüksel 2005: 263; Galic 2007: 32; Maddocks 2012: 74-75). Yüksek eğitilmiş bireylerin işsizlik sürecinden daha kötü etkileneceğini belirten yazarlar; eğitilmiş bireylerin, işlerinden sağladıkları kimlik, özgüven ve ücretin daha fazla olduğu varsayımından hareket etmektedirler (Clark ve Oswald 1994: 651). Kimlik ve statüye ek olarak, eğitim maliyeti de yüksek eğitilmiş bireylerin işsizlik durumundaki streslerini arttırmaktadır. Eğitim almaları nedeniyle vasıfsız işgücüne göre çalışma hayatına daha geç atılan eğitilmiş bireylerin iş bulamaması ya da çalışırken işsiz kalmaları, yaşamları boyunca yaptıkları eğitim yatırımının değersiz olduğu inancına neden olabilmektedir.

Diğer yandan, eğitilmiş bireylerin işsizlik durumuyla baş etmek için daha fazla kaynağı olduğunu bildiren araştırmalar da mevcuttur. Örneğin; eğitilmiş bireylerin işsiz kaldıkları dönemde daha etkili davranışlar sergiledikleri, kendilerine güven düzeylerinin daha yüksek olduğu, alternatif işleri kabul etme konusunda daha fazla seçeneklerinin olduğu görülmektedir (Schaufeli ve VanYperen 1992: 292; Paul 2005: 25; McKee-Ryan vd. 2005: 58- 59). Eğitimin, nitelik ve vasıfları arttırması sebebiyle, eğitilmiş bireylerin iş bulma olanakları, kendilerine güvenleri ve iş bulma umutları daha fazla olmaktadır. Eğitilmiş işsiz farklı sektörlerde çalışabilme bilgi ve becerisi, işsizliğin yarattığı kötü psikolojik durumu azaltmaktadır (Yüksel 2005: 263). Ayrıca, yüksek statülü bireylerin daha iyi finansal koşullar ve sosyal kaynaklara sahip olmaları, işsizlikle baş etme stratejilerini güçlendirmektedir. Bu nedenle düşük statülü bireylere göre işsizlik sonucunda karşılaştıkları psikolojik yıkım, kimlik ve öz saygı kaybı da daha düşük olabilecektir (Paul 2005: 25; Galic 2007: 32).

Türkiye’de yapılan çalışmalarda da sonuçlarda benzer farklılıklar görülmektedir. Ankara’da işsizliğin psiko-sosyal sonuçlarına yönelik yapılan araştırmada, ilk ve orta dereceli okullardan mezun işsizlerin yükseköğretim mezunu işsizlere göre daha fazla depresyonda oldukları görülmüştür. Yükseköğretim mezunlarının iş bulma ve geleceğe yönelik umutlarının daha fazla olması bu sonucun muhtemel sebebidir (Yüksel 2003: 32). Türkiye’de yapılmış diğer bir çalışmada, eğitilmiş bireylerin beklenti ve yaşam standartlarının yüksekliği dolayısıyla işsizlikten psikolojik olarak daha kötü etkilenmekle birlikte; sıkıntılarını düşük eğitimlilere göre daha geçici algıladıkları ve daha az çaresizlik ve ümitsizlik içine düştükleri görülmüştür (Yılmaz vd. 2004: 177-178).

İşsizliğin Psikolojik Sonuçları ve İşsizlik Süresi Arasındaki İlişki

İşsizlik sürecinde bireylerin psikolojik sağlıklarını etkileyen değişkenlerden bir diğeri; işsizliğin süresidir. Yapılan çalışmalarda işsizlik sürecinin uzaması ile bireylerin psikolojik sağlıkları arasındaki ilişki farklılık göstermektedir. Bazı çalışmalarda işsizliğin süresinin uzaması bireylerin psikolojik sağlıklarını giderek daha fazla olumsuz etkilerken (Hepworth 1980: 143; Schaufeli ve VanYperen 1992: 301), bazılarında işsizlik süresi ve psikolojik sağlık arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (Jackson ve Warr 1984: 612; Creed ve Klisch 2005: 259).

Örneğin Hollanda’da bir yıldan uzun süreli işsizler arasında yapılan çalışmada işsizlikten psikolojik olarak en kötü etkilenenlerin iki yıldan uzun süreli işsizler olduğu belirlenmiştir (Schaufeli ve VanYperen 1992: 301). İsviçre’de kısa süreli işsizlerle kıyaslandığında uzun süreli işsiz gençler arasında kardiovasküler hastalık riski daha yüksek bulunmuştur (Lakey vd. 2001: 28).

Diğer bir çalışmada 1963- 2004 yılları arasında yapılan 237 makale incelenmiştir. Toplam 458.820 kişiden elde edilen bulguların değerlendirilmesi sonucunda işsizlik süresi ile işsizliğin psikolojik sonuçları arasında bir diyagram elde edilmiştir. Bulgular işsizliğin psikolojik sonuçlarının evreler halinde ve dalgalı olarak ortaya çıktığını göstermektedir. Çalışmalardan oluşturulan diyagrama göre ilk dokuz ay boyunca işsizliğin etkileri yavaş yavaş artmakta ve dokuzuncu ayda en yüksek seviyeye ulaşmaktadır. On üçüncü aya kadar küçük bir azalma eğilimi gösteren etkiler, on dokuzuncu aya kadar dalgalanmakta ve on dokuzuncu ayda hafif bir düşüşle durgun bir seyir izlemektedir. On aylık bir durgunluk sonrası yirmi dokuzuncu ayda tekrar bir yükseliş görülmekte ve bu süreden sonra işsizliğin etkileri durgun bir seyir izlemektedir. Ancak yirmi dokuzuncu ay sonrası sonuçlar, beş çalışma gibi küçük bir örnekleme dayanmaktadır (Paul ve Moser 2009: 273-274).

Diğer yandan işsizlik sürecinin etkilerinin belirli aşamalar şeklinde görüldüğünü belirten yazarlar mevcuttur. 1970’li yıllarda yapılmış bir dizi çalışmada, işsizliğin süresi ile psikolojik sağlık arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmaların genelinde işsizlik durumunun ilk yarattığı duygu, şok halidir. Bu aşamada bireyler işsiz kaldıklarına inanmamaktadır. Neden bu kötü durumun kendi başlarına geldiğini sorgulamaktadırlar. Bir sonraki aşama konusunda farklı görüşler mevcuttur. Bir kısım çalışmalar bireyin yeni bir iş bulma konusunda ümitli olacağını savunurken, bir kısmı kötümser bir bakış açısına girdiğini belirtmekte, hatta depresyon yaşadığını savunmaktadır. Üçüncü evrede kötümserlik, durumu kabullenme ve depresyon yaşandığını belirten çalışmalar görülmektedir. Yapılan çalışmalarda son aşamada ise

bireylerin işsizlik durumuna alıştıkları, içlerine kapandıkları ve umutsuzluk içine girdikleri belirlenmiştir (Kumaş, 2001: 102).

İşsizlik sürecinin uzaması durumunda bireylerin psikolojik sağlığında bir iyileşme olacağına dair görüşler de mevcuttur (Clark ve Oswald 1994: 658; Çizel vd. 2011: 36). 1989 yılında genç işsizlerle yapılan bir araştırmada; işsizliğin olumsuz psikolojik etkisinin ilk altı ayda gerçekleştiği, sonra azaldığı görülmüştür. Yetişkin erkekler üzerinde yapılan diğer bir araştırmada; işsizliğin altıncı ayından itibaren erkeklerin psikolojik sağlıklarında bir durağanlaşma meydana gelmektedir. İşsizlik süresi bir- iki yıl arasında gerçekleşen bireylerin psikolojisinde küçük fakat önemli bir iyileşme meydana gelmektedir. Diğer yandan kesintisiz olarak üç yıldır işsiz olan bireylerin bu süre sonrasında psikolojik sağlıklarında bir miktar iyileşme görülmüştür. “Yapıcı adaptasyon” olarak nitelendirilen bu süreçte bireyler hobiler edinme, sosyal ağlarını genişletme, gönüllü ve toplumsal etkinliklerde bulunma gibi işgücü piyasası dışında olumlu adımlar atmaktadırlar (Muller vd. 1996: 31).

Diğer yandan iş arayan bireyler beceri ve iş tecrübesi açısından farklı özelliklere sahiptir. Deneyimli ve bazı konularda uzman işsizler daha kolay iş bulabilirken, işsizlik süreci uzun sürenlerin motivasyonun düştüğü, becerilerinin ve işgücü piyasası ile bağlarının azaldığı bilinmektedir. Bazı işverenlerin uzun süreli işsizlere karşı motivasyon ve verimliliklerinin düşmesi gerekçesi ile daha mesafeli yaklaşımları uzun süreli işsizlerin yeniden istihdamını zorlaştırmaktadır (Machin ve Manning 1998: 14).

İşsizlik süresinin uzaması, bireylerin işgücü piyasasına girişinde bir dezavantaja neden olabilmektedir. Çalışma motivasyonlarını ve bazı hünerlerini kaybeden bireyler, bir süre sonra niteliklerinin altında işlere bile razı olabilmektedir. Yaşamları üzerindeki “kontrol” duygularını yitiren bireyler, uzayan işsizlik sürecinde “çaresizlik” duygusuna kapılmakta ve etkili iş arama davranışından uzaklaşabilmektedirler (Kümbül Güler 2005: 391). Gücünmüş işçi etkisi olarak da adlandırılan bu durum, aktif nüfus içinde üretme kapasitesine sahip bireylerin işgücü piyasası dışına çıkması ile sonuçlanmaktadır (Biçerli 2011: 56).

Çalışmanın Amacı

Günümüzde gelişmiş ya da gelişmekte olan pek çok ülkenin en önemli sosyo-ekonomik sorunlarının başında “işsizlik” gelmektedir. Bireyleri ücret gelirinden yoksun bırakması nedeniyle işsizlik konusu çoğunlukla ekonomik boyutuyla incelenip ele alınmıştır. Dünya literatüründe 1930’lardan itibaren işsizliğin psikolojik sonuçlarını inceleyen çalışmalara rastlamakla birlikte, Türkiye’de konuyla ilgili yapılan araştırmalar oldukça sınırlıdır. Ancak işsizliğin azaltılması, çözüm yolları ve yeniden istihdamın sağlanması, işsizliğin psiko-sosyal boyutuyla da ilişkili konulardır.

Özellikle yüksek eğitim almış bireylerin işsizliği, yapılan eğitim yatırımının boşa gitmesi ve nitelikli işgücünün atıl kalması dolayısıyla özel bir öneme sahiptir. Eğitim almanın istihdam üzerinde olumlu etkisi bilinmektedir. İşgücüne katılma ve istihdam oranları yükseköğrenim mezunlarında daha yüksek olmakla birlikte, işsizlik oranlarının da diğer eğitim gruplarına göre daha yüksek olduğu görülmektedir. 2017 yılında TÜİK’in İşgücü İstatistiklerine göre eğitim durumuna göre işsizliğin en yüksek olduğu eğitim düzeyi % 13,9 oranı ile yükseköğrenimdir (TÜİKc). OECD raporlarında da Türkiye’de aktif nüfus içindeki yükseköğrenim mezunu her dört kişiden birinin işi olmadığı belirtilmektedir. İşsizlik açısından daha da vahim olanı bu eğitim grubuna yönelik istihdam olanaklarının

giderek azalmasıdır. OECD raporuna göre son on sekiz yılda istihdam olanakları yükseköğrenim mezunu işgücü için % 9 oranında azalmıştır (OECD, 2017: 5-6).

TÜİK, il bazında öğrenim durumuna göre işsizlik rakamlarını yayınlamamakla birlikte, Çanakkale’de işsizlik oranı artma eğiliminde olduğu bilinmektedir. 2011 yılında Türkiye’de en düşük işsizlik oranına sahip 2. il olan Çanakkale (TÜİKb), 2015 yılında 13. sırada yer almıştır (TÜİKa). Çanakkale Türkiye’de en yüksek eğitim düzeyi olan iller sıralamasında 8. sırada yer alması dolayısıyla işgücü piyasalarında yükseköğrenimler için azalan olanaklardan etkilenmesi en muhtemel iller arasında yer aldığı söylenebilir. İş-Kur tarafından yapılan İşgücü Piyasası Analizinde ilde en çok ihtiyaç duyulan açık işlerin beden işçisi, temizlik görevlisi ve garson olması yükseköğrenim mezunlarına uygun açık işlerin yetersizliğini gözler önüne sermektedir (İş-Kur, 2016, 7). Diğer yandan araştırmanın yapıldığı tarih olan 2014 Ağustos ayında Çanakkale İş-Kur’da son üç aylık açık iş ilanları sistemden çekildiğinde 772 açık iş ilanından “en az lisans mezunu” olarak çalışan arayan ilanların sayısı sadece 33 tanedir. “En az yüksek lisans veya doktora” mezunu olarak çalışan arayan açık iş bulunmamaktadır. 1 Ağustos- 30 Ekim 2018 tarihleri arasında aynı tarama yapıldığında, açık iş sayısının 2415, “en az lisans mezunu” olarak mevcut olan açık iş sayısının ise 49 olduğu görülmektedir. Yine “en az yüksek lisans veya doktora” mezunu olarak mevcut açık iş bulunmamaktadır. Bu sayılar Çanakkale’de yükseköğrenim mezunu işsizlere uygun açık işlerin yetersizliğini gösterir niteliktedir.

Çanakkale’de geçen yıllara oranla artan işsizlik oranları, yükseköğrenim mezunlarına yönelik açık işlerin sayısının azlığı ve genel olarak işgücü piyasalarında yükseköğrenim mezunu işsizlere uygun istihdam olanaklarının azalması gibi nedenlerle çalışmanın evreni “Çanakkale ilinde İş-Kur’a kayıtlı yükseköğrenim mezunu işsizler” olarak belirlenmiştir. Çalışmada öncelikle Çanakkale ilinde, yükseköğretim mezunu işsizlerin psikolojik sağlıkları araştırılmaktadır. Daha sonra işsizlik süresinin uzamasının psikolojik sağlığı nasıl etkilediği araştırılmıştır.

Araştırmanın Yöntemi, Hipotezi ve Veri Toplama Aracı

Araştırmada en az önlisans mezunu olan işsiz bireylerin psikolojik sağlıklarının tespit edilmesi amacıyla nicel araştırma yöntemlerinden tarama esas alınmış, veriler anket tekniği ile toplanmıştır. Toplanan veriler ile işsizlerin psikolojik sağlıkları ve işsizlik süresinin psikolojik sağlık üzerinde herhangi bir etkisi olup olmadığı belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla “H) İşsizlik süresi arttıkça depresyon riski de artmaktadır” hipotezi geliştirilmiştir.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Çalışmanın evreni; “Çanakkale Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü’ne kayıtlı olan, önlisans, lisans ve yüksek lisans mezunu işsizlerdir”. Çalışmada “işsiz” tanımı olarak, TÜİK’in açıkladığı ve resmi işsizlik rakamlarına yansıtıldığı tanım² kullanılmıştır. Buna

² Referans dönemi içinde istihdam halinde olmayan (kâr karşılığı, yevmiyeli, ücretli ya da ücretsiz olarak hiç bir işte çalışmamış ve böyle bir iş ile bağlantısı da olmayan) kişilerden iş aramak için son 4 hafta içinde iş arama kanallarından en az birini kullanmış ve 15 gün içinde işbaşı yapabilecek durumda olan kurumsal olmayan çalışma çağındaki tüm kişiler işsiz nüfusa dahildirler.

göre; herhangi gelir getirici bir faaliyette bulunmayan, iş aramak için İş-Kur'a başvurmuş, yükseköğrenim mezunlarına ulaşılmak hedeflenmiştir.

Çalışmanın evrenini belirlemek için İş-Kur tarama sayfasından, son bir yıl içinde kayıt olan ve sistemde kayıtları "aktif" olan işsizler taranmıştır. Filtreleme kriterleri olarak; "ilk kez iş hayatına atılan" ve "çalışırken işsiz kalan", önlisans, lisans ve yüksek lisans mezunu bireyler seçilmiştir. Öğrenci olarak İş-Kur'a kayıt olanlar sayıya dahil edilmemiştir. Elde edilen sonuca göre Ağustos 2013 ve Ağustos 2014 tarihleri arasında İş-Kur'a kayıt olan, en az önlisans mezunu işsiz sayıları Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1. Çanakkale İş-Kur'a Kayıtlı Aktif İş Arayanlar (Ağustos 2013- Ağustos 2014)

	2013 Ağustos- 2014 Ocak (6 Ay)			2014 Şubat- Ağustos (6 Ay)		TOPLAM 2013 -2014 Ağustos
	Cinsiyet	İlk Kez İş Hayatına Atılan	Çalışırken İşsiz Kalan	İlk Kez İş Hayatına Atılan	Çalışırken İşsiz Kalan	
ÖNLİSANS	Kadın	12	81	54	113	260
	Erkek	20	93	75	90	278
	Toplam	32	174	129	203	538
LİSANS	Kadın	42	95	118	93	348
	Erkek	41	99	96	93	329
	Toplam	83	194	211	189	677
YÜKSEK LİSANS	Kadın	7	17	2	3	29
	Erkek	3	7	2	2	14
	Toplam	10	24	4	5	43
Son Bir Yıl İçinde İş-Kur'a Kayıt Yaptıran ve Kaydı Aktif Olan Yüksek Öğretim Mezunu İşsizlerin Toplam Sayısı						1260

Buna göre çalışmanın evrenini 1260 yükseköğretim mezunu işsiz oluşturmaktadır. Araştırma yöntemine uygun olarak örneklem hacmi;

$$n = \frac{N t^2 p q}{d^2 (N - 1) + t^2 p q}$$

eşitliği ile hesaplanmıştır. Eşitlikte;

N:Çanakkale İş-Kur'a kayıtlı birey sayısı (2013), n: Örneklem alınacak işsiz sayısı, P: İncelenecek olayın görülüş olasılığı. Araştırmamızda Çanakkale ilindeki işsizlik olasılığı (p=0,061, 2013), q: İncelenen olayın görülmeşi olasılığı. Çanakkale ilindeki işsiz olmama olasılığı (q=0,939, 2013), t: %1 anlam düzeyinde, sonsuz serbestlik derecesindeki t tablo değeri, d: Olayın görülüş sıklığına göre yapılmak istenen $\pm$ %3 sapma değeri olmak üzere örneklem hacmi;

$$n = \frac{1260 * 2,576^2 * 0,061 * 0,939}{0,03^2 * (1260 - 1) + 2,576^2 * 0,061 * 0,939} = 316,4$$

olarak hesaplanmıştır.

Araştırmada işsiz bireylere gönderilecek anket sayısı hatalı dönen anketler de olabileceği düşünülerek; "315+(1278*0,03)=353" olarak belirlenmiştir. Belirlenen her bir

³ İş-Kur'a kaydı yapılan bireylerin kayıtları "aktif" konumdadır. İşe girenler ve sisteme altı aydan (Çalışmanın yapıldığı tarihte bir yıld) uzun süre giriş yapmayanların kayıtları otomatik olarak "pasife" düşmektedir. Bireyler kendi istekleri ile de kayıtlarını "pasif" konuma getirebilmektedirler.

işsiz bireye 1 den 1260'a kadar sayı verilerek sıraya dizilmiştir. 353 işsiz bireye ise rastgele sayılar tablosu kullanılarak belirlenmiştir. Rastgele sayılar tablosundan belirlenen işsiz bireylere anket formu ulaştırılmıştır. Toplam 360 kişiye anket uygulanmış, bazı bireylerin işsiz tanımına uymaması ya da çok sayıda boş soru bırakmaları nedeni ile anketleri değerlendirmeye alınmamıştır. Anketlerin uygulanması sırasında bazılarının "artık iş aramıyorum", "işe yerleştim" ya da "son sınıf öğrencisiyim" demelerine karşılık sistemde aktif görünmeleri dolayısı ile sayıya dahil edilmişlerdir. Ancak bu kişilere anket uygulanmamıştır. Hatalı anketler çıkarıldıktan sonra çalışmaya 315 güvenilir anket formu dahil edilmiştir. Araştırmaya dahil edilen anketlerin, örneklem hacmi olan 316 anket formundan bir eksik olmasının çok önemli bir hata oluşturmayacağı varsayılmıştır. Analiz için 315 anket değerlendirmeye alınmıştır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada işsiz bireylerin psikolojik sağlık durumlarının belirlenebilmesi için GSA kullanılmıştır. Ölçek 1970 yılında Goldberg tarafından geliştirilmiştir. Halk arasında sık rastlanan ve ani ortaya çıkan psikolojik hastalıkları saptama amacı taşıyan anket birinci basamak sağlık kuruluşlarında ve bilimsel çalışmalarda klinik olmayan depresyonun saptanmasında sıklıkla kullanılmaktadır (Kelleci vd. 2003: 10).

İlk geliştirildiğinde toplam 60 sorudan oluşan ölçeğin zaman içerisinde 30 ve 28 soruluk formları da kullanılmıştır. 1980 yılında Banks ve arkadaşları tarafından 12 maddelik versiyonu kullanılmış ve vakaları ayırmada yüksek duyarlılık ve özgüllüğe sahip olduğu gözlenmiştir. Çeşitli sosyo-kültürel ortamlarda kullanılabilmesi ve kısa olması nedeniyle 12 maddelik hali literatürde daha yaygın kullanılmaktadır (Kılıç 1996: 6).

Anket; "Hiç olmuyor, Her zamanki kadar, Her zamankinden çok, Çok sık" olmak üzere 4 seçeneği sorulardan oluşmaktadır. Puanlamada Likert ve GSA tipi olmak üzere iki yöntem kullanılmaktadır. GSA tipi kodlamada ilk iki seçeneğe "0", son iki seçeneğe "1" puan verilmektedir (Goldberg vd. 1997: 195; Eskin 2000: 230; Öztürk ve Aktaş 2007: 61; Aydemir ve Köroğlu 2009: 41; Çizel vd. 2011: 31; Yalçınoğlu ve Önal 2014: 102). Ölçekten alınabilecek toplam puan 12, en düşük puan 0'dır. "2" ve daha az puan alanlar psikolojik bozukluk riski düşük, "2-3" alanlar orta derecede riskli, "4" ve üstü puan alanlar ise psikolojik bozukluk riski yüksek olarak değerlendirilmektedir (Öztürk ve Aktaş 2007: 61; Eskin 2000: 230).

GSA farklı depresyon ölçekleri ile birlikte kullanıldığında da ölçeğin depresif hastaları tanımakta başarılı olduğu görülmüştür (Can vd. 2008: 124; Ayvaz vd. 2006: 243; Özdemir ve Rezaki 2007: 19-20). 4 ve daha yukarı puan alan katılımcılar, farklı depresyon ölçeklerinde de depresif olarak belirlenmiştir. Bu çalışmada da 4 ve daha yukarı puan alan işsizler, psikolojik bozukluk ve depresyon riski açısından yüksek riskli grup olarak değerlendirilmiştir. Ölçeğe ait Cronbach's Alpha katsayısı 0,909; genel ortalama 0,397 birim bulunmuştur. En yüksek ortalama 0,54 ile "Kendimi sürekli gergin hissediyorum" maddesinde, en küçük ortalama ise 0,30 ile "kendimi değersiz biri olarak görüyorum" maddesinde elde edilmiştir.

6. Bulgular ve Yorumlar

Araştırmaya dahil edilen 315 katılımcının % 62'si kadın (196 kişi), % 37'si erkektir (118 kişi). Katılımcıların % 38,1'ini, 19-24 yaş arası gençler oluşturmaktadır. Katılımcıların % 56,5'i "25-34" yaş grubunda iken, % 5,4'ü 35 yaş ve üzerindedir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun 35 yaşından genç olması ile paralel olarak % 75,5'i bekar ve % 84,4'ünün

çocuğu bulunmamaktadır. Demografik özelliklere ilişkin ayrıntılar Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Cinsiyet	N	%	Medeni hal	N	%
<i>Kadın</i>	197	62,5	<i>Bekar</i>	238	75,5
<i>Erkek</i>	118	37,5	<i>Evlü</i>	77	24,4
<i>Toplam</i>	315	100	<i>Toplam</i>	315	100
Yaş	N	%	Çocuk sayısı	N	%
<i>19-24</i>	120	38,1	<i>Yok</i>	266	84,4
<i>25-34</i>	178	56,5	<i>1</i>	33	10,5
<i>35-54</i>	17	5,4	<i>2 ve üstü</i>	16	5
<i>Toplam</i>	315	100	<i>Toplam</i>	315	100

Katılımcı işsizlerin büyük çoğunluğu lisans mezunudur (% 60,6). Katılımcıların yaklaşık yarısı 6 aydan kısa süredir işsizken, % 19’u 6 aydan fazla bir yıldan az süre ile işsizdir. 2 yıldan fazla süredir işsiz olanların oranı % 17,8’dir. İşsiz kalmak, ücret gelirinden yoksun bırakan bir durum olduğundan katılımcılara kimden maddi destek aldığı sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların % 51,7’si işsizlikleri süresince ebeveynlerinden maddi destek aldıklarını belirtmişlerdir. Hane halkı geçimini babalarının sağladığını belirtenlerin oranı ise; % 60’ a yakındır. Katılımcıların eğitim durumu ve işsizlik süreleri ile ilgili ayrıntılar Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların Eğitim Durumu ve İşsizlik Süreleri

Eğitim Durumu	N	%	İşsizlik Süresi	N	%
<i>Önlisans</i>	83	26,3	<i>1-6 ay</i>	146	44,4
<i>Lisans</i>	191	60,6	<i>7-12 ay</i>	63	19,0
<i>Yüksek lisans</i>	40	12,7	<i>1 yıl- 2 yıl</i>	48	14,9
<i>Doktora</i>	1	,3	<i>2 yıldan fazla</i>	58	17,8
<i>Toplam</i>	315	100	<i>Toplam</i>	315	100

İşsizlik sürecinde işe girmeye yönelik ümit ya da ümitsizliklerinin belirlenebilmesi için katılımcılara, “Ne kadar zamanda işe girmeyi ümit ediyorsunuz” sorusu yöneltilmiştir. Elde edilen yanıtlara göre Çanakkale ilinde yükseköğrenim mezunu işsiz katılımcıların % 53’ü ilk 6 ay içerisinde işe girme ümidi taşımaktadır. % 15 oranında işsiz bir yıl içinde işe gireceğine inanmakta iken, % 26,9’unun iş bulma ümitlerini yitirdikleri görülmektedir. İş bulma ümidini kaybedenlerin bir süre sonra “güçlenmiş işçi etkisi” ile iş aramayı bırakıp, işgücü dışına çıkacakları varsayıldığında bu oranın yüksekliği dikkat çekicidir. Çanakkale ili için eğitilmiş ve vasıflı bireylerin, işgücü dışına çıkması riski söz konusudur.

Araştırmada yükseköğrenim mezunu işsizlerin psikolojik sağlıklarının belirlenmesi için klinik olmayan, depresyon ve anksiyete gibi hafif psikolojik rahatsızlıkların tespitinde oldukça başarılı bir ölçek olan GSA kullanılmıştır. 12 maddelik ölçeğin puanlanmasında “GSA tipi” puanlama yöntemi kullanılmıştır. “hiç olmuyor” ve “her zamanki kadar” ifadelerine “0”; “her zamankinden çok” ve “sık sık” ifadelerine “1” puan verilerek yapılan puanlamada 4 ve daha fazla puan alanlar depresyon açısından “riskli” grubu

oluşturmaktadır. Ancak ölçeğin klinik olmayan hafif psikiyatrik bozuklukları teşhis ettiği ve klinik olarak konulmuş depresyon tanılarının kastedilmediği unutulmamalıdır. Katılımcıların GSA sonuçları Tablo 4’de gösterilmektedir.

Tablo 4. Yükseköğrenim Mezunu İşsizlerde Psikolojik Bozukluk ve Depresyon Riski (%)

	Sayı	%	Ortalama	Std. Sapma
Psikolojik Bozukluk ve Depresyon Riski Düşük	151	47,9	1,91	1,17
Psikolojik Bozukluk ve Depresyon Riski Yüksek	164	52,1	8,47	2,30

($t = -32,28$; $P = 0,0001$)

GSA sonuçlarına göre yükseköğrenim mezunu işsiz katılımcıların % 52,1’i 4 ve daha yukarı puan alarak depresyon riski yüksek grupta yer almışlardır. GSA ölçeğine göre 4’den fazla puan alanların yüksek riskli kabul edildiği göz önünde bulundurulursa, çalışmada katılımcıların % 52,1’inin depresyon puanı ortalamasının 8,47 olması önemli bir kısmının psikolojik bozukluk ve depresif duygular içerisinde olduğunu göstermektedir. Diğer bir ifade ile Çanakkale ilindeki yükseköğrenim mezunu işsiz bireylerin olumsuz bir psikolojik ruh hali içerisinde olduğu görülmektedir.

Çanakkale ilinde işsizliğin psikolojik sonuçları yaş, cinsiyet ve medeni durum açısından anlamlı bir farklılık göstermemiştir. İşsizlerin psikolojik sağlıkları ve eğitim düzeyi arasında ilişki olup olmadığı Tek Yönlü Varyans Analizi ile incelenmiştir. Yapılan araştırma sonrasında bireylerin psikolojik sağlıkları ve eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($F = 4,537$ $p = 0,011$). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi için Bonferroni Testine başvurulmuştur.

Buna göre; Çanakkale ilindeki yükseköğrenim mezunu işsizlerin eğitim düzeyleri arttıkça GSA ile elde edilen depresyon riski puanları da artış göstermiştir. Diğer bir ifade ile lisans mezunu olan işsiz bireylerin depresyon riski puanı, önlisans mezunu olan bireylerden daha yüksek bulunmuştur ($p = 0,022$). Benzer şekilde yüksek lisans mezunu olan bireylerin depresyon riski puanı önlisans mezunu bireylerden daha yüksek bulunmuştur ($p = 0,043$). Sonuçlar Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. Eğitim Durumuna Göre Farklılık Testi Sonuçları

	Eğitim	N	Ortalama	Std. Sapma	Farklı Gruplar	P
GSA	<i>Önlisans</i>	83	,2988	,32366	Önlisans -Lisans	,022
	<i>Lisans</i>	191	,4251	,36317	Önlisans-Yüksek Lisans	,043
	<i>Yüksek Lisans</i>	41	,4659	,37922		
	<i>Toplam</i>	315	,3971	,35935		

Eğitim düzeyi ile işsizliğin psikolojik sonuçları arasında belirleyici olan faktörlerden bir diğeri de işsizlik süresidir. İşsizliğin psikolojisi ile işsizlik süresi arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı Tek Yönlü Varyans Analizi ile araştırılmıştır. İşsizliğin süresi ile depresyon riski arasında anlamlı bir farklılık olduğunun belirlenmesi üzerine ($F = 2,836$,

p=0,038) farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi için çoklu karşılaştırma testlerinden Bonferroni testine başvurulmuştur. Sonuçlar Tablo 6'da gösterilmektedir.

Tablo 6. İşsizlik Süresine Göre Farklılık Testi Sonuçları

Boyutlar	İşsizlik Süresi	N	Ortalama	Std. Sapma	Farklı Gruplar	P
GSA	1-6 Ay	140	,3386	,33642		
	7-12 Ay	60	,4883	,37011	1-6 Ay/ 7-12 Ay	0,040
	12 Ay-2 Yıl	47	,4362	,36797		
	2 Yıldan Fazla	56	,4161	,37162		
	Toplam	303	,3977	,35801		

Elde edilen sonuçlara göre işsizlik süresi 7-12 ay olan bireylerin depresyon riski puanı, 1-6 ay arasında olanlardan daha yüksek bulunmuştur (p=0,040). Diğer bir ifade ile işsiz bireylerde depresyon riski puanları ilk ayda daha düşükken, işsizlik süreleri 6 ayı geçen bireylerin depresyon riski puanları 1 yıla kadar daha yüksek çıkmıştır. İlk yıldan itibaren biraz düşen GSA puanları, ikinci yılın ardından tekrar biraz yükselmiştir. Böylece "H: İşsizlik süresi arttıkça depresyon riski de artmaktadır" şeklinde geliştirilen hipotez desteklenmemiştir. Elde edilen sonuçlar işsiz bireylerde genel psikolojik sağlığın evreler halinde değiştiğini belirtir niteliktedir.

TARTIŞMA

Çalışmada GSA ile işsiz bireylerin psikolojik sağlıkları belirlenmeye çalışılmış ve Çanakkale ilindeki yükseköğrenim mezunu işsiz gençlerin olumsuz bir psikolojik ruh hali içerisinde olduğu görülmektedir. Elde edilen bu sonuç literatürdeki eğitimin bireylerin işsizlikle mücadele stratejilerini geliştirdiğine yönelik yorumlar yapan çalışmaların sonuçları ile çelişmektedir. Eğitim yatırımı artan bireylerin işsizlik sürecinde daha çok strese ve kaygıya kapıldıklarını belirten çalışmaların sonuçlarını destekler niteliktedir (Schaufeli & VanYperen 1992: 291; Fryer 1992: 105; Murphy ve Athanasou 1999: 89; Wanberg vd. 2001: 296- 297; Yüksel 2003: 31; Kumaş 2005: 315; McKee-Ryan vd. 2005: 54; Sersic vd. 2005: 221-222; Cooper vd. 2008: 941; Klangaard 2011: 39; Maddocks 2012: 74).

Çanakkale ilinde işsiz bireylerin genel psikolojik sağlıkları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Çeşitli çalışmalarda işsizlerde olumsuz psikolojik durumun erkeklerde daha yüksek olduğuna yönelik sonuçlar elde edilmiştir (Schaufeli ve VanYperen 1992: 292; Lakey vd. 2001: 28; Yılmaz vd. 2004: 172; Ford vd. 2010: 678; Klangaard 2011: 30; Zagodzdon vd. 2014: 4; Çizel vd. 2011: 36). Erkeklerle yüklenen "aile reisi", kadınlara yüklenen "ev hanımı ve annelik" gibi toplumsal rollerin işsizlik durumunda erkekleri daha ağır bir yük altına soktuğu düşünülebilir (Waar vd. 1982: 212; Paul 2005: 23; Waters ve Moore 2002: 181-182; Schaufeli ve VanYperen 1992: 292; Muller vd. 1996: 33).

Cinsiyet açısından Ankara'da 438 işsiz ile gerçekleştirilen bir çalışmada Çanakkale ile aynı yönde sonuçlar elde edilmiştir (Yılmaz 2002: 66). Çanakkale'de kadınların da işsizlik sürecinden erkeklerle aynı oranda etkilenmesinin muhtemel nedeni; katılımcıların yükseköğrenim mezunu olması ve önemli bir kısmının bekar olmasıdır. Kanımızca aileleri ile yaşayan ve eğitim yatırımı yaparak işgücü piyasasına girmek

isteyen kadın katılımcılar, geleneksel kadın rollerinden ziyade mesleki rolleri daha baskın hissetmektedirler. Bu nedenle bireylerin psikolojik sağlıklarında cinsiyete göre belirgin bir farklılık görülmediği düşünülmektedir.

Cinsiyet yanında yaş grupları açısından da Çanakkale’de işsiz bireylerde genel sağlık düzeyi sonuçları anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Yaş grupları arasında işsizliğin psikolojik sonuçları açısından farklılık bulan çalışmalar mevcuttur. Çalışmaların bazılarında gençlerin işsizliğin psikolojik sonuçlarından daha çok etkilendiği görülmüştür (Kumaş 2001:139; Kıcırcı 2010: 40; Paul 2005: 27-28). Bazı araştırmalarda ise orta yaşlı bireylerde işsizliğin olumsuz sonuçları daha ağır hissedilirken (Eisenberg ve Lazarsfeld 1938: 375; Hepworth 1980: 141-143; Yılmaz vd. 2004: 175; Paul 2005: 28; Sersic vd. 2005: 221) bazılarında yaşlı bireylerin daha çok etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır (Kerr vd. 2002: 87-88; Stankunas vd. 2006: 7). Ankara’da yapılan bir araştırmada ise, işsizlik sonrası yaşanan psikolojik durum yaşa göre farklılık göstermemiştir Çanakkale’de, Ankara ilinde gerçekleştirilen çalışmanın sonuçlarına benzer şekilde işsizlik sonrası yaşanan psikolojik bozukluk ve depresyon riskinin yaş gruplarına göre farklılaşmadığı sonucu bulunmuştur. Bu çalışmada katılımcıların yükseköğrenim mezunu olması dolayısıyla yaş aralıkları 19-34 yaş aralığında yoğunluk göstermiştir. Orta yaşlı ve yaşlı sayılabilecek katılımcıların sayısının az olması ve genç işsizlerin bekar ve çocuksuz olmaları sonuçların yaş grubuna göre farklılaşmamasının muhtemel bir nedenidir.

Literatürdeki işsizlik ve psikolojik sonuçları arasında ilişkinin bulunduğu değişkenlerden biri medeni durumdur. Bazı çalışmalarda evli işsizlerin psikolojik sağlığının daha olumsuz olduğu belirtilmektedir (Broman vd. 1996: 89-90; Granth ve Barling 1996: 323- 324; Fielden ve Davidson 1999: 71; Yılmaz vd. 2004: 177; Paul 2005: 27; Mc Kee vd. 2005: 61; Kurt 2006: 367- 369). Diğer yandan eşlerinden aldıkları sosyal destek sayesinde evli işsizlerin psikolojik sağlıklarının daha olumlu olduğunu belirten çalışmalar da mevcuttur (Walsh ve Jackson 1995: 263- 264; Vinokur ve Price 1995: 70- 71; Mlomo 1996: 43; Yüksel 2003: 32; Van Hoye ve Lootens: 2013: 94). Ancak Çanakkale ilinde yapılan araştırmada işsizlerin genel sağlık durumları ile medeni hal arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Çanakkale’de katılımcıların çoğu bekar ve aileleri ile birlikte yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Kanımızca medeni duruma göre farklılık bulunmaması, Çanakkale’deki bekar katılımcıların ailelerinden sosyal destek alması ile açıklanabilir.

İşsizliğin psikolojik sonuçları ile ilgili yapılan çalışmalarda ilişki tespit edilen diğer bir değişken, “eğitimidir”. Literatürdeki eğitim ile işsizlik ilişkisini inceleyen çalışmalarda iki farklı sonuç elde edilmiştir. Bazı çalışmalarda bireylerin eğitim düzeyi arttıkça işsizliğin yarattığı olumsuz psikolojik etkilerin artacağı belirtilmiştir (Clark ve Oswald 1994: 651; Maddocks 2012: 74-75). Bazı çalışmalarda ise yüksek eğitimli işsizlerin işgücü piyasalarında daha fazla şansı olması gibi nedenlerle işsizliğin psikolojik sonuçlarının daha kolay atlatılacağı ifade edilmiştir (Schaufeli ve VanYperen 1992: 292; Yüksel 2005: 263; Pillay ve Sargent 1999: 881; Yüksel 2003: 32; Stankunas vd. 2006: 7). Ankara’da gerçekleştirilen benzer bir çalışmada ise işsizliğin olumsuz psikolojik sonuçları sırası ile lisans, ilköğretim ve lise mezunlarını arasında en yüksek düzeyde hissedilmiştir (Yılmaz 2002: 73).

Çanakkale ilinde yapılan çalışmanın önlisans, lisans ve yüksek lisans mezunlarını kapsadığı için sonuç bütün eğitim grupları açısından genellenememektedir.

Yükseköğrenim mezunlarının daha yüksek beşeri sermayeye sahip oldukları ve daha kolay iş bulmaları beklenebilir. Eğitim, gelecekte beklenen gelir artışı sebebiyle katlanılan bir yatırım olarak düşünüldüğünde, yükseköğrenim mezunlarının işsizliği, önemli bir maddi ve beşeri sermaye yatırımı kaybı olarak görülebilir. Beşeri sermayenin atıl kalması, bireysel kayıp yanında üretim ve ülke ekonomisini olumsuz etkileyerek, sağlıklı, mutlu bir toplum önünde de ciddi engeller teşkil etmektedir (Aksoy 2001: 130). Eğitimli işsizler, yatırımlarının karşılığını alamadıkları için üzüntü, kaygı ve depresyon duyguları içerisinde girdikleri düşünülebilir. Diğer yandan eğitimli bireylerin sosyo-kültürel olarak beklentileri yükselmekte, yaşlarının ilerlemesi ile bir yaşam kurma talepleri artmaktadır. İşsizlik süreci yeni bir yaşam kurma ya da mevcut yaşam şartlarını koruma yönünde bir engel teşkil ederek bireylerin daha olumsuz etkilenmesine neden olabilmektedir. Bu gibi nedenlerle yükseköğrenim mezunlarında eğitim düzeyi arttıkça işsizliğin yarattığı umutsuzluk ve moral bozukluğunun artması da anlaşılabilir bir durumdur.

Yapılan çalışmalarda işsizliğin psikolojik sonuçları ile ilişkisi bulunan diğer bir değişken de işsizlik süresidir. 1980 yılında İngiltere’de yapılan çalışmada işsizlik süresi ve psikolojik sağlık arasında ters yönlü ilişki bulunmuştur. İşsizlik süresi uzadıkça GSA puanları yükselmiştir (Hepworth 1980: 143). İngiltere’de istihdam bürosuna kayıtlı 954 işsizle yapılan diğer bir çalışmada işsizliğin altıncı ayında psikolojik yıkımın en üst seviyeye ulaştığı, bir yıldan sonra da hafif bir düşüş yaşandığı görülmüştür (Warr ve Jackson 1984: 81). İzlanda’da benzer bir çalışmada işsizliğin altıncı ayından sonra psikolojik sağlıklarında bozulmalar başladığı belirtilmektedir (Klargaard 2011: 39). 210 Çinli göçmen işsizler üzerinde yapılan araştırmada uzun dönemli işsizlerde psikiyatrik belirtiler, kısa dönemli işsizlere göre daha fazla görülmüştür (Chen vd. 2012: 5). Avustralya’da 248 işsizle gerçekleştirilen araştırmada ise işsizliğin uzayan süresinin bireylerin geleceğe yönelik umutlarını azaltarak dolaylı olarak psikolojik sağlığı olumsuz etkilediği belirtilmektedir (Creed vd. 2005: 25- 26). Litvanya’da uzun süreli işsizlerde görülen depresif belirtilerin kısa süreli işsizlerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Stankunas vd. 2006: 7).

Evre teorisinde işsizliğin psikolojik sonuçları evreler halinde meydana gelmektedir. Teoriye göre işsiz kalan birey ilk yaşadığı şok ile durumu kabullenmezken, ilk altı aydan sonra işsizlik gerçeği ile yüzleşmekte ve psikolojik olarak en kötü hissettiği evreyi yaşamaktadır. İşsizliğin devam etmesi durumunda bir yılın ardından bireyde kabullenme ve kadercilik evresi başlamakta ve psikolojik olumsuz etkiler yeniden azalma göstermektedir. Yapılan bazı çalışmalarda sonuçlar teori ile uyumlu bir seyir izlemiştir (Trust 1938 144; Butchard 1997: 10; Hepworth 1980: 143; Warr ve Jackson 1987: 1219).

Çanakkale’deki işsizlik süresine göre işsizliğin psikolojik sonuçları arasındaki değişimin Evre Teorisi ile uyumlu olduğu görülmektedir. Buna göre işsizliğin en güçlü olumsuz etkileri altıncı ayla ilk yıl arasında görülmektedir. Bir yıl ve sonrasında ise GSA puanlarında yeniden düşüş görülmektedir. Benzer sonuçlar İngiltere (Warr ve Jackson 1984) ve İzlanda’da (Klargaard 2011) yapılan çalışmada da görülmektedir. Katılımcıların ilk 6 ay GSA puanlarının daha düşük olmasının muhtemel bir sebebi, ilk altı ayda yeniden istihdam edilebilme ümitlerinin de yüksek olmasıdır. Çanakkale’deki katılımcıların % 53’ü ilk 6 ay içerisinde işe girme ümidi taşımaktadır. Bu ümidin gerçekleşmemesi ise bireylerde olumsuz psikolojik etkileri tetiklemektedir. İş bulma

beklentisi ile depresyon riski arasında ters yönlü ilişki bulan çalışma bunu destekler niteliktedir (Vansteenkiste vd. 2005: 271).

Birinci yıldan itibaren bireylerin GSA puanlarında yeniden düşme görülmektedir. Diğer bir ifade ile birinci yıldan sonra bireylerin psikolojik sağlıklarında bir miktar iyileşme olmaktadır. Yaşanan dalgalanmalı süreç Evre Teorisinin evreleri ile benzerlik göstermiştir. Evre Teorisinde yaşanan şok nedeni ile işsizlik durumu ile bireyin yüzleşmesi altıncı ayda gerçekleşmektedir. Bir yıldan sonra ise duruma yavaş yavaş adapte olmaya başlayan işsiz içerisinde bulunduğu olumsuz ruh halinden sıyrılmaya ve işsizliğe adapte olmaya başlamaktadır (Kapuvari 2010: 86-87). Altıncı aydan itibaren GSA puanının artmasına neden olabilecek diğer bir durum da bireylerin finansal sıkıntılarının artması olabilir. İşsizlik süresinin uzaması bireylerin özsaygılarını düşürmektedir (Waters ve Moore 2002: 181, 182; Paul 2005: 23). Düşmeye başlayan özsaygı da bireylerde depresyon riskini arttırabilir.

İşsizlik süresinin uzaması ile bireylerin psikolojisinde bir iyileşme olacağına dair sonuçlar bulan çalışmalar da mevcuttur (Clark ve Oswald 1994: 658; Çizel vd. 2011: 36). “Yapıcı adaptasyon” olarak nitelendirilen bu süreçte bireyler mevcut duruma adapte olmakta ve kendilerine iş aramak dışında yeni bir yaşam kurmaktadır (Muller vd. 1996: 31). Evre Teorisinde bahsedilen dalgalanma olmaksızın, işsizlik süresinin uzaması ile olumsuz psikolojik durum arasında doğru yönlü bir ilişki tespit eden çalışmalar da görülmektedir (Hepworth 1980: 143; Schaufeli ve VanYperen 1992: 301). Türkiye’de yapılan bir çalışmada da bu yönde sonuçlar elde edilmiştir (Yılmaz 2002: 79). Bazı çalışmalarda ise işsizlik süresi ve psikolojik sağlık arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (Jackson ve Warr 1984: 612; Creed ve Klisch 2005: 259).

SONUÇ

İşsizliğin psikolojik sonuçları 1930’lu yıllardan beri incelenmekle birlikte, ekonomik boyutu kadar sıklıkla ele alınan bir konu değildir. Özellikle Türkiye’de işsizliğin psikolojik sonuçlarını inceleyen çalışmaların sayısı çok sınırlıdır. Bu çalışma Çanakkale ilinde yükseköğretim mezunu işsizlerin psikolojik sağlıklarının tespit edilmesi ve işsizlik süresi ile arasındaki ilişkinin belirlenebilmesi için gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada yükseköğretim mezunu bireylerin klinik olmayan depresyon risklerinin belirlenmesi için GSA kullanılmıştır. Çanakkale Çalışma ve İş Müdürlüğü’ne kayıtlı 315 yükseköğretim mezunu işsizle gerçekleştirilen anketler sonucunda yükseköğretim mezunu işsizlerin % 52.1’inin GSA puanı 8.47 gibi yüksek bir rakam olarak tespit edilmiştir. Diğer bir ifade ile işsiz bireylerin psikolojik sağlıklarının bozuk olduğu görülmektedir. İşsizlik bireylerin psikolojik durumunu olumsuz etkilerken, eğitim düzeyi ile depresyon riski arasında doğru yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. İşsizlik süresinin uzaması ile bireylerin psikolojik sağlıkları Evre Teorisi ile benzer şekilde dalgalanmalı bir seyir göstermiştir. İşsizliğin ilk altı ayından sonra depresyon riskinin en yüksek olduğu, birinci yıldan itibaren bu riskin azalmaya başladığı görülmüştür.

İşsizlik sürecinin iki yıldan fazla sürmesi Evre Teorisine göre ve çeşitli çalışmalarda işsizliğe adapte olma ve iş aramayı bırakma ile sonuçlanmaktadır. ILO ve OECD raporlarında “güçlenmiş işçiler” olarak anılan ve son yıllarda sıklıkla bahsedilen bu kimseler, ILO’nun tahminlerine göre tüm dünyada 23 milyon kişidir. Aynı hızla artacağı varsayıldığında ise bu sayının 2018 yılında 30 milyon kişiye çıkacağı belirtilmektedir (ILO 2014: 17). Benzer şekilde Çanakkale’de araştırmaya katılan işsizlerin %26,9’unun iş

bulma ümidini yitirdiği görülmektedir. İşgücü piyasalarında çalışma potansiyeli ve isteği olmasına rağmen, psikolojik etkilerle iş bulamayacağına kanaat getirmiş ve iş aramayı bırakmış bu kimseler, hüner ve yeteneklerini kaybetme riski ile karşı karşıyadırlar.

Çanakkale ilinde benzer bir etkinin yaşanmaması ve yükseköğrenim mezunu işsizlerin işgücü piyasası dışına çıkmasının engellenmesi açısından işsiz bireylerin psikolojik durumlarının belirlenmesi önem taşımaktadır. İş-Kur tarafından gerçekleştirilen İşgücü Piyasası Analizlerinde il genelinde yükseköğrenim mezunlarına yönelik açık işlerin yetersizliği dikkat çekmektedir. 2018 Ekim ayında som üç ay içerisinde “en az lisans mezunu” olarak ilan edilmiş açık iş sayısı sadece 49’dur. Yükseköğrenim mezunu işsizlerin işsizlik sürelerini uzatma ihtimali yaratan bu sonuçlar istihdam edilebilirlik yönünde önemli bir engel teşkil etmektedir.

İl genelinde yükseköğrenim mezunlarına uygun işgücü talebi yaratacak yatırım ve girişimlerin Çanakkale’ye çekilmesi ve iş arama davranışlarının etkinliğinin sağlanması alınabilecek başlıca önlemler arasında yer alabilir. Diğer yandan işsiz bireylerin psikolojik sağlığını onaracak, yeniden iş arama motivasyonunu arttıracak önlemler büyük önem taşımaktadır. İş-Kur aracılığı ile altı aydan daha uzun süredir işsiz olan bireylere yönelik “iş kulübü”, “iş arama eğitimi”, “mesleki eğitim” gibi yöntemlerle ulaşılarak, psikolojik olumsuz etkilerin en yoğun yaşandığı dönemde destek sağlanabilir. Bireylerin işgücü piyasasından uzaklaşmasını engellemek için periyodik olarak görüşme takvimi oluşturulabilir. Bu görüşmelerde işsizlerin talep ettiği eğitim ve iş kulübü programları oluşturulabilir.

KAYNAKÇA

- Aksoy, H.H. (2001). “İşsizlik- Eğitim İlişisine Genel Bir Bakış ve Gelecekte İzlenecek Politikalara İlişkin Görüşler”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt: 32, Sayı: 1-2, 129- 138.
- Aypek, N., Ban, Ü., Güzel, A., Küçüközmen, C., İltaş, Y., (2009). *Ekonomik Terimler Sözlüğü, Ekonomi, İşletme, Finans, Bankacılık, Borsa ve Dış Ticaret*, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Ayvaz, S.; Hocoğlu, Ç.; Tiryaki, A.; Ak, İ. (2006). “Trabzon İl Merkezinde Doğum Sonrası Depresyon Sıklığı ve Gebelikteki İlişkili Demografik Risk Etmenleri”, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 17 (4), 243- 251.
- Beveridge, W., (2014). *Full employment in a Free Society: a Report*, Routledge, London and New York: Taylor & Francis Group.
- Biçerli, M.K., (2011). *Çalışma Ekonomisi*, Beta Yayınları, İstanbul.
- Butchart, E. (1997). “Unemployment and Non-Employment in Interwar Britain”, *University of Oxford, Discussion Papers in Economic and Social History*, No: 16, May.
- Broman, C.L., Hamilton, L., Hoffman, W. S., (1996). “The Impact of Unemployment on Families”, *Michigan Family Review*, Winter, 2 (2):83- 91.
- Can, H., Soysal, Ş., Yalçın, K., Yalçın, G. (2008). “Bir Semt Polikliniğine Sağlık Hizmeti Almak İçin Başvuran Emekli Bireylerde Gözlenen Depresif Belirtiler ve Sağlık

- Anlayışının İncelenmesi”, *New/ Yeni Symposium Journal*, Temmuz, 46(3):122-129.
- Chen, J., Yun, J. C., Kota M., Yasuyuki, S., Saki S., (2012). “Recession, Unemployment, and Suicide in Japan”. *Japan Labor Review*, 9. 75-92.
- Clark, A.E., Oswald A.J. (1994). “Unhappiness and Unemployment”, *Economic Journal*, May, 104(424):648, 659.
- Cooper, D., McCausland, W. D. and Theodossiou, I. (2008). “Unemployed, Uneducated and Sick: the Effects of Socio-Economic Status on Health Duration in the European Union”, *Journal of the Royal Statistical Society, Series A (Statistics in Society)*, 171 (4), 939-952.
- Creed, P.A.; Klisch, J. (2005). “Future Outlook and Financial Strain: Testing the Personal Agency and Latent Deprivation Models of Unemployment and Well-Being”, *Journal of Occupational Health Psychology*, 10(3):251- 260.
- Çizel, R. B.; Güzeller, C. O.; Mütevellioğlu, N. (2011), “İşsizliğin Psikolojik Sonuçları: Antalya Örneği”, *Çalışma İlişkileri Dergisi*, Temmuz, 2(1):26-41.
- Darity, W.; Goldsmith, H.A.; (1996) “Social Psychology, Unemployment and Macroeconomics”, *Journal of Economic Perspectives*, Winter, 10(1).
- Ekin, N. (1971). *Gelişen Ülkelerde ve Türkiye’de İşsizlik*, İstanbul Üniversitesi Yayını, Yayın No: 1625, İktisat Fakültesi Yayın No: 296, İstanbul.
- Ekin, N, (2003). “Türkiye’de İşsizlik: İş Aramayan İşsizler- Kırsal Yoksullar- Kentsel Kayıt Dışı Yapay İstihdamdakiler- Açık İşsizler”, *İş Hukuku ve İktisat Dergisi (Kamu- İş)*, Cilt: 7, Sayı: 2, 115-134.
- Elliott, R.F. (1997). *Karşılaştırmalı Çalışma Ekonomisi*, Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları, Yayın No: 210, Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Eisenberg, P; Lazarsfeld, P.F. (1938). “The Psychological Effects of Unemployment”, *Psychological Bulletin*, 35, June, 358-390.
- Fielden, S. L; Marilyn J. Davidson; “Stress and Unemployment: A Comparative Review and Research Model of Female and Male Manager”, *British Journal of Management*, Vol: 10, 63- 93.
- Eskin, M. (2000), “Ergen Ruh Sağlığı Sorunları ve İntihar Davranışıyla İlişkileri”, *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 3(4), 228- 234.
- Fielden, S.L.; Davidson, M.J. (1996). “Stress and Unemployment: A Comparative Review and Research Model of Female and Male Manager”, *British Journal of Management*, Vol: 10, 63- 93.
- Ford, E.; C. Clark; S. McManus; J. Harris, R. Jenkins, P. Bebbington, T. Brugha, H. Meltzer, S.A: Stansfeld, (2010). “Common Mental Disorders, Unemployment and Welfare Benefits in England”, *Public Health*, 124, 675-681.
- Fryer, D. (1992). “Psychological or Material Deprivation: Why Does Unemployment Have Mental Health Consequences?”, (Ed: Eithne McLaughlin) *Understanding Unemployment, new Perspectives on Active Labour Market Policies*, Routledge, 103-125.

- Fryer, D. (1997). "International Perspectives on Youth Unemployment and Mental Health: Some Central Issues", *Journal of Adolescence*, Vol: 20, 333-342.
- Galic, Z. (2007). "Psychological Consequences of Unemployment: the Moderating Role of Education", *Review of Psychology*, 14(1):25- 34.
- Goldberg, D., Gater, R., Sartorius, N., Ustun, T., Piccinelli, M., Gureje, O. (1997). "The Validity of Two Version of the GHQ in the WHO Study of Mental Illness in General Health Care", *Psychol Med*, 27, 191-197.
- Grant, S.; Barling, J. (1996). "Linking Unemployment Experiences, Depressive Symptoms, and Marital Functioning: A Mediational Model", (Edt: Joseph Hurrell, Jr Joseph), *Job Stress in a Changing Workforce: Investigating Gender, Diversity and Family Issues*, Washington DC, US, American Psychological Association, xix, 311- 327.
- Hepworth, S.J. (1980). "Moderating Factors of the Psychological Impact of Unemployment" *Journal of Occupational Psychology*, 53, 139-145.
- Hoare, P.N. (2007). "The Unemployment Experience: Psychological Factors Influencing Mental Health, Coping Behaviours, and Employment Outcomes". Southern Queensland Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Hoare, N., Machin A. (2009). "Some Implications of the Psychological Experience of Unemployment", *Australian Journal of Career Development*, 18 (3), 57-61.
- Internet: <http://laborsta.ilo.org/applv8/data/c3e.html>, (Erişim tarihi: 13.05.2013)
- Internet:<http://www.ilo.org/public/english/bureau/stat/download/res/ecacpop.pdf> (Erişim Tarihi: 21.03.2014)
- Jackson, P.R., Warr, P.B. (1984). "Unemployment and Psychological ill health: the Moderating Role of Duration and Age", *Psychological Medicine*, 14, 605-614.
- Jahoda, M. (1981). "Work, Employment, and Unemployment", *American Psychologist*, February, 36(2):184- 191.
- Jahoda, M. (1982). *Employment and Unemployment: a Social-Psychological Analysis*, Cambridge University, London.
- Kapuvvari, V. (2011). "Psychological Effects of Economic Recession and Unemployment", *European Journal of Mental Health*, Vol: 6, 83-93.
- Kelleci, M., Aştı, N., Küçük, L. (2002), "Bir Sağlık Ocağına Başvuran Kadınların Genel Sağlık Anketine Göre Ruhsal Durumları", *Cumhuriyet Üniversitesi, Hemşirelik Yüksek Okulu*, 7 (2), 11- 14.
- Kerr, L Carson, E.; Goddard, J. (2002). Contractualism, Employment Services and Mature-age job seekers: The Tyranny of Tangible outcomes. *The Drawing Board: An, Australian Review of Public Affairs*, 3, 83-104.
- Kıdır, B. (2010). "Üniversite Son Sınıf Öğrencilerinde İşsizlik Kaygısı: Psikolojik Etmenler Açısından Bir İnceleme", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Ankara.

- Kılıç, C. (1996). "Genel Sağlık Anketi: Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması", *Türk Psikiyatri Dergisi*, 7 (1), 3-9.
- Klangaard, S.K. (2011). "Unemployment as a Psycho-Social Stressor during Economic Recession, Well-being in Employed vs. Unemployed workers in Iceland". Web Adresi: http://skemman.is/stream/get/1946/7442/19884/1/BS_thesis_2011.pdf (Erişim Tarihi: 05.01.2014)
- Kroll, L.E., Lampert, T. (2011). "Unemployment, Social Support and Health Problems", *Dtsch Arztebl Int*, 108 (4), 47- 52.
- Kumaş, H. (2001). "İşsizliğin Psiko-Sosyal Boyutu ve Çalışma Yaşamına İlişkin Değerler Üzerindeki Etkileri", *Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(4), Ekim Kasım Aralık, İzmir.
- Kurt, Ş. (2006). "İşsizliğin Psiko-Sosyal Sonuçları ve Türkiye Üzerine Muhtemel Etkileri", *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Sayı: 54, 357-379.
- Kümbül Güler, B. (2005). "İşsizlik ve Yarattığı Psiko-Sosyal Sorunların Öğrenilmiş Çaresizlik Bağlamında İncelenmesi", *İktisat Fakültesi Mecmuası*, 55(1): 373-394.
- Lakey, J.; Mukherjee, A.; White, M. (2001). "Youth Unemployment, Labour Market Programmes and Health, A Review of the Literature", Policy Studies Institute, University of WestMinster.
- Machin, St.; Manning, A (1998). "The Causes and Consequences of Long-Term Unemployment in Europe", Centre for Economic Performance, Paper No: 400, İngiltere.
- Maddocks, H. L. (2012). "Underemployment, Unemployment, and Mental Health", *The School of Graduate and Postdoctoral Studies*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Canada, The University of Western Ontario.
- McKee-Ryan, F.; Z. Song; Wanberg, C. R.; Kinicki, A.J. (2005). "Psychological and Physical well-being During Unemployment: a Meta-Analytic Study", *Journal of Applied Psychology*, 90 (1), 53-76.
- Mlomo, V. C. (1996). "Psychological Correlates of Unemployment: Low Self- Esteem and Depression", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Güney Afrika: Zululand Üniversitesi.
- Muller, J., Delahaye, B.; Winocur, S.; Hicks, R. (1996). "The Psychological Impacts of Long-Term Unemployment, Sex Differences and Activity: a Case Study Analysis" *Journal of Applied Social Behaviour*, 3, 1, 30-43.
- Murphy, G.C.; Athanasou, J.A.(1999). "The Effect of Unemployment on Mental Health", *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 72, 83-99.
- Mütevellioglu, N.; Çizel, R.B. (2010). "İşsizlik ve Sosyal Haklar: Bir Alan Araştırmasının Bulguları", **II. Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumu**, Pamukkale Üniversitesi, 4-6 Kasım, Denizli.
- Özdemir, H.; Rezaki, M. (2007). "Depresyon Saptanmasında Genel Sağlık Anketi- 12" *Türk Psikiyatri Dergisi*, 18 (1), 13-21.
- Özgüven, A. (1997). *İktisat Bilimine Giriş*, Filiz Kitabevi, İstanbul.

- Öztürk, C.; Aktaş, B. (2007). "Hemşirelik Öğrencilerinin Genel Sağlık Durumları ve bunu Etkileyen Bazı Özelliklerinin İncelenmesi", *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 10: 2, 58- 65.
- Paul, K. I. (2005). "The Negative Mental Health Effect of Unemployment: Meta-Analyse of Cross-Sectional and Longitudinal Data", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erlangen Üniversitesi, Almanya.
- Paul, K.I.; Moser, K. (2009). "Unemployment Impairs Mental Health: Meta-Analyses". *Journal of Vocational Behavior*, 74(3), 264-282.
- Pillay, A.L.; Sargent, C.A. (1999). "Relationship of Age and Education with Anxiety, Depression, and Hopelessness in a South African Community Sample", *Perceptual and Motor Skills*, 89, 881- 884.
- Rosas, G.; Giovanna, R. (2010). "Gençlerin İstihdamıyla İlgili Ulusal Eylem Planlarının Hazırlanmasına Yönelik Kılavuz", Uluslararası Çalışma Ofisi, ILO, Ankara.
- Savcı, İ. (2009). "İşsizliği Yaşamak ve Başa Çıkmak", P., Esin, İ., Savcı, Ş., Gökbayrak, M. Ersoy Kart, F., Yıldırım Akkaya (Editörler) *Sosyal Politikada Güncel Sorunlar*, Sosyal Politika Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Yayın No: 596, Ankara, 381-396.
- Schaufeli, W.B.; VanYperen N.W. (1992). "Unemployment and Psychological Distress Among Graduates: A Longitudinal Study", *Journal of Occupational Psychology*, 65, 291-305.
- Sersic, D.M.; Sverko, B.; Galesic, M. (2005). "Unemployment and Dimensions of Subjective Health: Exploring Moderating Effects of Age", *Studia Psychologica*, 47 (part 3), 221-234.
- Seyidoğlu, H. (1992). *Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlük*, Güzem Yayınları, No: 4, İstanbul.
- Stankunas, M., Kalediene, R., Starkuviene, S., Kapustinskiene, V. (2006). "Duration of Unemployment and Depression: a Cross-Sectional Survey in Lithuania", *BMC Public Health*, 6: 174, ss. 1-9.
- Stokes, G.; Cochrane, R. (1984). "A Study of the Psychological Effects of Redundancy and Unemployment", *Journal of Occupational Psychology*, Vol: 57, 309-322.
- Swinburne, P. (1981). "The Psychological Impact of Unemployment on Managers and Professional Staff", *Journal of Occupational Psychology*, Vol: 54, 47- 64.
- Pilgrim T. (1938). *Men Without Work*, Cambridge.
- TÜİK, (2014). *Seçilmiş Göstergelerle Çanakkale 2013*, TÜİK Yayınları, Eylül, Ankara.
- TÜİK; İllerde Yaşam Endeksi Gösterge Değerleri, 2015, Web Adresi http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1106, (Erişim Tarihi: 05.06. 2016).
- TÜİK; Adrese Dayalı Nüfus Kayıt İstatistikleri; Yıllara Göre İl Nüfusları, Web Adresi: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1059, (Erişim Tarihi: 16.03.2015).
- TÜİK; İşgücü İstatistikleri, Eğitim Durumuna göre İşgücü Durumu, Eylül 2016, Eylül 2017, Web Adresi: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, (Erişim Tarihi: 11.04. 2018).

- Walsh, S., Jackson, P.R. (2011). "Partner Support and Gender: Contexts for Coping with Job Loss", *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, Sept. 68(3):253-268.
- Wanberg, C .R., Kammeyer-Muelleri, J.D., Shi, K. (2001). "Job Loss and the Experience of Unemployment: International Research and Perspectives". N. Andersen, D. S. Ones, H. Kepir Sinangil, C. Viswesvaran (Eds), *Handbook of Industrial, Work and Organizational Psychology*, Volume 2, Sage Publications.
- Warr, P. (1984). "Work and Unemployment", P.J. D. Drenth, H. Thierry, P.J. Williams and C. J. De Wolff (Eds), *Handbook of Work and Organizational Psychology*, , Volume:1, John Wiley & Sons Yayınları, 413- 443.
- Warr, P., Jackson, P. (1984). "Men without Jobs: Some Correlates of age and Length of Unemployment", *Journal of Occupational Psychology*, March, 57(1):77-85.
- Warr, P., Jackson, P., Banks, M. (1982). Duration of Unemployment and Psychological Well-being in Young Men and Women, *Current Psychological Research*, 2, 207- 214.
- Warr, P., Jackson, P. (1987). "Adapting to the Unemployed Role: A Longitudinal Investigation", *Social Science & Medicine*, 25(11):1219- 1224.
- Warr, P., Jackson, P., Banks, M. (1988). "Unemployment and Mental Health: Some British Studies", *Journal of Social Issues*, 44(44):47- 68.
- Waters, L. E., Moore, K.A. (2002), "Predicting Self-Esteem During Unemployment: the Effects of Gender, Financial Deprivation, Alternate Roles, and Social Support", *Journal of Employment Counselling*, December, Vol: 39, ss. 171- 189.
- Winefield, A.H., Tiggemann, M., Winefield, H.R., Goldney, R.D. (1993). *Growing up with Unemployment: A Longitudinal Study of its Psychological Impact*, Routledge, London.
- Van Hove, G., Lootens, H. (2013). "Coping with Unemployment: Personality, Role Demands, and Time Structure", *Journal of Vocational Behaviour*, 82, 85- 95
- Vansteenkiste, M., Lens W., De Witte, H., Feather, N.T. (2005). "Understanding Unemployed People's Job Search Behaviour, Unemployment Experience and well-being: a Comparison of Expectancy-Value Theory and Self-Determination Theory", *British Journal of Social Psychology*, Vol: 44, ss. 269-287.
- Vinokur, A.D., Price, R.H., Schul, Y. (1995). "Impact of the Jobs intervention on Unemployed Workers Varying in risk for Depression", *American Journal of Communication Psychology*, 23(1):39- 74.
- Yılmaz, N. (2002). "Predicting Psychological Well-Being of the Turkish Unemployed: The Role of Self- Esteem, Negative Mood, and Job Search Motivation", Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Ankara.
- Yılmaz, T., Fidan, F., Karataş, V. (2004). "İşsizliğin Sosyo-Psikolojik Sonuçları: Sosyo-Demografik Özelliklere Göre Bireylerin Tutumları Bir Alan Araştırması", **Sosyal Siyaset Konferansları**, İstanbul, DÜ Yayınları, 48. Kitap,. 163-183.
- Yüksel, İ. (2003). "İşsizliğin Psiko-Sosyal Sonuçlarının İncelenmesi (Ankara Örneği), Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 4(2):21-39.

- Yüksel, İ. (2005). "İşsizlik Olgusunun Psikolojik Boyutu: Görgül Bir Araştırma", Ankara Üniversitesi, *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 60-3, 255- 274.
- Zagożdżon, P., Parszuto, J., Wrotkowska, M., Dydjow-Bendek, D., (2014). "Effects of Unemployment on Cardiovascular Risk Factors and Mental Health", *Occupational Medicine*, Sep; 64 (6), 436- 441.
- Zaim, S. (1997). *Çalışma Ekonomisi*, Filiz Kitabevi, İstanbul.